

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Pohon pre klimaticky neutrálne hospodárstvo: stratégia integrácie energetického systému EÚ

[COM(2020) 299 final]

(2021/C 123/05)

Spravodajca: **Lutz RIBBE**

Konzultácia	Európska komisia, 23. 9. 2020
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	14. 7. 2020
Príslušná sekcia	sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť
Prijaté v sekcii	16. 12. 2020
Prijatie v pléne	27. 01. 2021
Plenárne zasadnutie č.	557
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	242/3/10

1. Závery a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) podporuje zámer Európskej komisie avizovaný v jej oznámení. Integrácia elektrického systému do vykurovacieho a dopravného systému je nevyhnutná na dosiahnutie cieľa klimateckej neutrality, cieľa bezpečnosti dodávok energie, ktorý zahŕňa aj zníženie dovozu energie, a cieľa prijateľných cien pre európskych spotrebiteľov a európske hospodárstvo.

1.2. Bez ohľadu na to musí EHSV konštatovať, že Komisia necháva vo svojom oznámení otvorené niektoré body, ktoré sú veľmi dôležité pre úspech európskej energetickej transformácie.

1.3. Komisia neodpovedá na otázku, ako by chcela dosiahnuť bezpečnosť dodávok energie na základe zdrojov energie s nulovými alebo nízkymi emisiami CO₂. Tvrdí, že 84 % dopytu po elektrickej energii by sa malo pokryť energiami z obnoviteľných zdrojov, ponecháva však otvorené, z akých zdrojov by sa mala vyrábať zvyšná elektrina. Berúc do úvahy zásadný význam bezpečnosti dodávok energie pre európske hospodárstvo a spotrebiteľov je to neprijateľné najmä vzhľadom na možný predpoklad, že dopyt po elektrickej energii sa bude zvyšovať z dôvodu elektrifikácie dodávok tepla a sektoru dopravy, a to aj napriek pokroku v efektívnosti.

1.4. EHSV súhlasí s Komisiou, že chýbajúce alebo nedostatočné stanovovanie cien emisií CO₂ v sektore vykurovania a dopravy je vážnym problémom integrácie systému. Opísať problém však nestačí. Vyžadujú sa konkrétne návrhy riešení. V tomto bode je Komisia príliš váhavá a nekonkrétna.

1.5. Integrácia energetického systému si v určitých oblastiach bude vyžadovať modernizáciu a renováciu a niekde aj novú výstavbu energetickej infraštruktúry. To si vyžaduje obrovské investície, ktoré by sa mohli uľahčiť osobitným európskym finančným rámcom dostupným pre podniky vo všetkých členských štátoch. Investície by mohli poskytnúť dôležité fiškálne stimuly na prekonanie recesie vyvolanej pandémie COVID-19 a vytvoriť kvalitné a spravodlivé pracovné miesta. Je však dôležité prijímať investičné rozhodnutia tak, aby podporovali ciele v oblasti energetiky a klímy. Vzhľadom na vysokú náročnosť z hľadiska kapitálu je tiež nevyhnutné čo najlepšie využiť existujúcu infraštruktúru. Z tohto dôvodu treba uprednostniť technologické možnosti, ktoré umožnia rýchlu a účinnú integráciu systému. Energetická účinnosť, najmä v priemyselných procesoch, by mala mať prednosť pred všetkými ostatnými prístupmi. Z takto stanovených priorít musí vyplývať, ktorá technológia sa najlepšie hodí na dané použitie umožňujúce integráciu systému. Na tomto základe sa potom dajú naplánovať príslušné investície do infraštruktúry. Oznámenie Komisie je v tomto bode príliš neurčité.

1.6. Oznámenie sa osobitne zameriava na vodík a veternú energiu na mori. Ide o dôležité technológie, mali by sa však používať len ako doplnok – v oblastiach, v ktorých sa už nevystačí s veternou energiou na pevnine, so slnečnou energiou, ani s krátkodobými akumulačnými systémami, ako sú batérie. Veterná energia na pevnine a slnečná energia nie sú totiž v dohľadnej budúcnosti len nákladovo najefektívnejšie typy výroby energie. Sú aj najlepšou možnosťou na dosiahnutie dôležitého strategického cieľa energetickej únie: decentralizácie so zámerom vytvoriť bezpečné a kvalitné pracovné miesta a vo všeobecnosti využiť výhody energetickej transformácie pre sociálnu politiku a regionálne hospodárstvo, posilniť postavenie spotrebiteľov ako výrobcov-spotrebiteľov a postaviť ich do centra energetického systému, bojovať proti energetickej chudobe, zvýšiť bezpečnosť dodávok energie a zároveň podporovať regionálny rozvoj a dosiahnuť akceptáciu transformácie zo strany verejnosti. Veterná energia na zemi a fotovoltika umožňujú predovšetkým priamu integráciu systému: napríklad lokálnym využívaním slnečnej energie na nabíjanie elektrických vozidiel alebo využívaním prebytočnej veternej energie na výrobu tepla. Komisia vo svojom oznámení tento veľký potenciál veternej energie na pevnine a fotovoltiky ignoruje, čo EHSV považuje za obrovský nedostatok.

1.7. Integrácia systému môže naštartovať inováciu v európskom hospodárstve, a tým zvýšiť medzinárodnú konkurencieschopnosť európskeho hospodárstva. To sa však podarí len vtedy, ak sa na integráciu systému využije najmä potenciál digitalizácie. Umelá inteligencia a strojové učenie môžu mať rozhodujúci význam, pokiaľ ide o dodávky energie do sektorov elektriny, vykurovania a dopravy zodpovedajúce potrebám. Ich používanie však musí byť starostlivo vyvážené, pokiaľ ide o ich užitočnosť a možné etické problémy, najmä z hľadiska suverenity v oblasti údajov, a malo by sa pripraviť prostredníctvom iniciatívy na výškolenie vhodných odborníkov. Je nepochopiteľné, že to Komisia v oznámení nedoceňuje.

1.8. Integrácia systému si v konečnom dôsledku vyžaduje úplne inak nastavené trhy s energiou, ktoré treba prispôsobiť tak, aby podporovali výrobu energie občanmi a posilnili postavenie spotrebiteľov. Iba tak možno dosiahnuť príslušné ciele smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/944⁽¹⁾ o vnútornom trhu s elektrinou a smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/2001⁽²⁾ o energii z obnoviteľných zdrojov. Integrácia systému bude prebiehať oveľa rýchlejšie, ak budú mať spotrebiteľia možnosť uplatniť svoje práva, a to aj ako výrobcovia-spotrebiteľia, samovýrobcovia a členovia energetických spoločností využívajúcich obnoviteľné zdroje. Zároveň by sa mala venovať pozornosť úlohe verejných orgánov v oblasti bezpečnosti dodávok. Tieto aspekty v oznámení úplne chýbajú.

1.9. EHSV podporuje myšlienku Komisie usporiadať významné podujatie o integrácii energetického systému a je pripravený zohrávať aktívnu úlohu. V tejto súvislosti chce riešiť otázky uvedené v tomto stanovisku, ktorým sa v oznámení nevenuje dostatočná pozornosť. Predovšetkým je dôležité zdôrazniť význam aktívnej účasti občanov na integrácii energetického systému. Práve v tomto bode je oznámenie Komisie sklamaním, pretože sa v ňom občan vníma len ako spotrebiteľ, ktorému jednoducho chýbajú dostatočné informácie.

2. Všeobecné pripomienky k dokumentu Komisie

2.1. Oznámenie prichádza v kontexte záväzku Európskej rady dosiahnuť do roku 2050 klimatickú neutralitu. Vzhľadom na skutočnosť, že energetický systém je zodpovedný za 75 % emisií skleníkových plynov, je najdôležitejším krokom na dosiahnutie tohto cieľa vytvorenie energetického systému, ktorý je vo veľkej miere bez emisií a uhlíkovo neutrálny.

2.2. Na tento účel zohráva rozhodujúcu úlohu integrácia, prípadne prepojenie rôznych energetických sektorov, ktoré boli doteraz prepojené iba vo veľmi obmedzenej miere, t. j. sektorov elektrickej energie, dopravy a vykurovania (vrátane chladenia a tepla z procesov) – aspekt, ktorý sa v balíku opatrení v oblasti čistej energie rieši len veľmi povrchné, aj keď existujú oblasti využitia, pri ktorých sa integrácia systému uskutočňuje už veľmi dlho, napríklad kombinovaná výroba tepla a elektriny.

2.3. Komisia vo svojom opise súčasného stavu zdôrazňuje, že energetický systém sa doteraz vyznačoval rôznymi paralelnými vertikálnymi hodnotovými reťazcami.

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ L 158, 14.6.2019, s. 125.

⁽²⁾ Ú. v. EÚ L 328, 21.12.2018, s. 82.

2.4. Proti tomu teraz stojí koncepcia integrácie energetického systému. Komisia tým chápe koordinované plánovanie a koordinovanú prevádzku energetického systému ako jedného „celku“, ktorého nosiče energie, infraštruktúra a sektory spotreby majú byť lepšie prepojené. V oznámení sa uvádzajú rôzne výhody takejto integrácie systému – prínos k dosiahnutiu cieľov v oblasti klímy, efektívnejšie využívanie zdrojov energie, dodatočná flexibilita v samotnom energetickom systéme a napokon zlepšenie postavenia spotrebiteľov, lepšia odolnosť a vyššia bezpečnosť dodávok energie, aj keď zostáva nejasné, či sa bezpečnosť dodávok energie vzťahuje na úroveň EÚ alebo členských štátov. Tento aspekt je však dôležitý, pretože členské štáty majú v tejto súvislosti niekedy veľmi odlišné stratégie a veľmi odlišné podmienky z hľadiska všeobecných dostupných zdrojov energie.

2.5. Na dosiahnutie tohto cieľa predkladá Komisia v oznámení plán založený na šiestich pilieroch:

1. „obehovejší energetický systém“ so zreteľným zameraním na energetickú efektívnosť (opatrenia zahŕňajú o. i.: presadzovanie prístupu „prvoradosti efektívnosti“; prehodnotenie faktorov primárnej energie; podporu prístupov energetického zhodnocovania odpadu);
2. urýchlenie elektrifikácie koncových sektorov (opatrenia zahŕňajú o. i.: rozšírenie veterných parkov na mori; povinné zohľadnenie energií z obnoviteľných zdrojov vo verejnom obstarávaní; podporu elektrifikácie vykurovania budov, rozšírenie nabíjajúcich staníc pre elektrické vozidlá; revíziu smernice o energii z obnoviteľných zdrojov; nové normy emisií CO₂ pre osobné automobily a ľahké úžitkové vozidlá; revíziu smernice o rozvoji infraštruktúry pre alternatívne palivá);
3. využívanie biopalív v určitých oblastiach (opatrenia zahŕňajú o. i.: európsky systém certifikácie obnoviteľných, nízkouhlíkových a udržateľných palív, prípadne ďalšie opatrenia, ako sú minimálne podiely alebo kvóty v určitých odvetviach spotreby; rozšírenie zachytávania CO₂ na použitie pri výrobe syntetických palív);
4. príprava trhov na dekarbonizáciu a decentralizáciu (opatrenia zahŕňajú o. i.: zosúladenie neenergetických zložiek ceny pre rôzne nosiče energie; harmonizáciu daní z energie; možné rozšírenie obchodovania s emisiami; zrušenie priamych dotácií na fosílnu palivá; revíziu právneho rámca pre trh s plynom, informačnú kampaň o právach spotrebiteľov, zlepšenie informovanosti spotrebiteľov);
5. integrovaná energetická infraštruktúra (opatrenia zahŕňajú o. i.: novú reguláciu transeurópskych sietí; zvýšené investície do inteligentných systémov diaľkového vykurovania a chladenia);
6. digitalizácia energetického systému a podporný rámec pre inovácie (opatrenia zahŕňajú o. i.: sieťové predpisy pre kybernetickú bezpečnosť; vykonávacie právne akty o požiadavkách interoperability).

3. Všeobecné pripomienky EHSV

3.1. Analýza problémov súčasného stavu je veľmi presná a základný prístup Komisie je jednoznačne vítaný – urýchlenie integrácie energetického systému je naliehavo potrebné, najmä v súvislosti s nevyhnutným urýchlením dekarbonizácie odvetvia dopravy a vykurovania/chladenia v Európe. Integrácia systému je dôležitá nielen na dosiahnutie klimatickej neutrality, ale aj pre stabilnú bezpečnosť dodávok energie a dostupné ceny pre súkromných spotrebiteľov a hospodárstvo. EHSV preto rozhodne podporuje Komisiu v jej pláne pokročiť v integrácii sektoru elektriny, vykurovania a dopravy. Treba však dbať na to, aby sa nevyužil ako dôvod na ďalšiu liberalizáciu služieb všeobecného záujmu pred vyhodnotením účinkov predchádzajúcej iniciatívy zameranej na liberalizáciu. EHSV takisto vyzýva Komisiu, aby propagovala dodržiavanie tohto plánu aj v krajinách susediacich s Európskou úniou, najmä v štátoch Východného partnerstva, ktoré by ho mali začleniť do svojej politiky. Treba overiť, či je na tento účel užitočná kompenzácia uhlíka na hraniciach.

3.2. Šesť koncepcií uvedených v bode 2.5 predstavuje správne a účelné prístupy. Väčšina jednotlivých opatrení je tiež presvedčivá, aj keď v niektorých prípadoch zostáva nejasné, do akej miery v skutočnosti prispievajú k integrácii energetického systému.

3.3. Na druhej strane treba kriticky namietat, že politické ciele stratégie, jej konzistentnosť a logická štruktúra nie sú postačujúce. Navyše sa viac-menej úplne zanedbáva úloha, ktorú zohrávajú alebo by mali zohrávať občania/spotrebitelia. Je to o to znepokojivejšie, že Komisia sľúbila v balíku opatrení v oblasti čistej energie, že občana postaví do centra energetickej transformácie.

3.4. Komisia nedefinuje jasné, ambiciózne a konkrétne čiastkové ciele, ktoré vyplývajú zo zastrešujúceho cieľa klimatickej neutrality. Týka sa to najmä rozvoja energií z obnoviteľných zdrojov, ktorý v mnohých členských štátoch zaostáva za cieľmi.

3.4.1. Treba uznať, že Komisia je veľmi (seba)kritická, pokiaľ ide o príležitosti na realizáciu. Uvádza: „Bez zásadných politických krokov sa bude energetický systém roku 2030 viac podobat tomu z roku 2020 než predpokladu na dosiahnutie klimatickej neutrality do roku 2050. [...] Čo spravíme v najbližších piatich až desiatich rokoch bude rozhodujúce pre budovanie energetického systému, ktorý Európu povedie k cieľu klimatickej neutrality do roku 2050.“

3.4.2. Ako však vyplýva z oznámenia, Komisii chýba politická odvaha. Pri tvrdení, že na základe predvídateľného významného zvýšenia podielu elektriny na konečnej spotrebe energie by mal byť podiel energie z obnoviteľných zdrojov na energetickom mixe do roku 2030 vo výške 55 – 60 % a do roku 2050 vo výške 84 %, zostáva totiž veľa otázok nezodpovedaných. Najdôležitejšia otázka znie: Ako by sa mala dosiahnuť trvalá bezpečnosť dodávok energie? Na vyrovnanie výkyvov pri využívaní veternej a slnecnej energie možno použiť bioplyn, biopalivá – vrátane tých, ktoré sa vyrábajú synteticky, napríklad vodík – a za určitých podmienok aj vodnú energiu. Existujú aj dve technologické možnosti, ktoré by mohli pokryť chýbajúcich 16 % a ktoré možno označiť ako bezuhlíkové alebo nízkouhlíkové: jadrová energia a plynové alebo uhoľné elektrárne so zachytávaním a ukladaním CO₂ (CCS – *carbon dioxide capture and storage*). Spájajú sa však s veľkými hospodárskymi, ekologickými a spoločenskými výzvami. Hoci je presné stanovenie energetického mixu záležitosťou členských štátov, je nepochopiteľné, že Komisia nevysvetľuje, ako zamýšľa dosiahnuť bezpečnosť dodávok bezuhlíkovej energie.

3.5. Nedostatok odvahy sa však ukazuje aj inde. Ako Komisia správne naznačuje, hlavným dôvodom, prečo integrácia energetického systému postupuje tak pomaly, je nedostatočné stanovovanie cien emisií CO₂ z fosílnych palív používaných v doprave a predovšetkým pri vykurovaní. V mnohých členských štátoch sa navyše za elektrinu účtujú vysoké poplatky, aj keď sa získava z obnoviteľných zdrojov. V niekoľkých členských štátoch sú problémom tiež zjavne nadmerne vysoké sieťové poplatky. Dôsledkom tohto narušenia trhu je napríklad to, že v mnohých konšteláciách nie je ekonomicky uskutočniteľné použiť prebytočnú elektrinu na výrobu tepla (*power-to-heat*), čo je takpovediac najjednoduchšia forma integrácie systému.

3.6. Integrácia energetického systému skutočne pokročí len vtedy, ak sa vyrieši problém narušenia trhu. Vyhlásenia, že sa bude „pokračovať v ukončovaní priamych dotácií na fosílna palivá“ a „v prípadnom návrhu rozšírenia ETS na nové sektory“, sú prázdne a nedostatočné. Sú to len bezobsažné frázy, ktoré spoločnosť počúva od Komisie už roky bez akýchkoľvek podstatných zmien. Technologická podpora, ktorú Komisia primárne opisuje v prvých troch pilieroch svojej stratégie (pozri body 3.1 až 3.3 oznámenia), stratí do značnej miery svoju účinnosť, ak Komisia rozhodne nezakročí s cieľom odstrániť opísané narušenie trhu.

3.7. Je dobré, že Komisia navrhuje postupnosť technologických úloh. V tejto súvislosti by však Komisia mala jasne uviesť, že z hľadiska energetickej účinnosti nemôže spaľovanie palív nikdy konkurovať priamemu energetickému použitiu fotovoltickej alebo veternej energie, pokiaľ k nemu nedochádza v kogeneračných zariadeniach, v ktorých sa teplo využíva priamo na mieste. Tento aspekt je mimoriadne dôležitý najmä pre dekarbonizáciu dopravy, ktorú v určitých oblastiach nemožno dosiahnuť elektrifikáciou. Komisia to v určitých bodoch oznámenia stručne opisuje na príkladoch. Neberie však energetickú účinnosť ako smerodajné kritérium na hodnotenie rôznych technologických možností, čo by bolo pre zmysluplnú integráciu energetického systému z hľadiska energetickej technológie a ekonomiky nevyhnutné.

3.8. Komisia takisto opomína zásadný význam infraštruktúry. Ekonomicky efektívne formovanie integrácie systému je možné dosiahnuť len vtedy, ak sa zohľadní existujúca energetická infraštruktúra ako dôležitý základ pri plánovaní a realizácii integrácie systému, prípadne ak sa zhodnotia infraštruktúrne dôsledky rôznych technologických možností. Ak by sa tak stalo, ukázali by sa tieto fakty:

- a) Na nabíjanie elektrických vozidiel je zvlášť vhodná fotovoltika (najmä strešné systémy), pretože fotovoltické systémy zvyčajne dodávajú elektrinu s nízkym napätím používanú na nabíjanie elektrických vozidiel.
- b) Na využitie prebytočnej elektriny na výrobu tepla napríklad prostredníctvom tepelných čerpadiel alebo tepelnej akumulácie sú ideálne veterné turbíny alebo väčšie solárne parky, ak sa má teplo dodávať prostredníctvom diaľkovej alebo miestnej vykurovacej siete. Potom sú však potrebné väčšie množstvá elektriny na prevádzku čerpadiel alebo systémov tepelnej akumulácie.
- c) Na dlhodobé skladovanie prebytočnej elektriny v podobe vodíka sú zvlášť vhodné systémy na skladovanie plynu.

3.9. Žiadna z uvedených technológií premeny energie na iné zdroje (*power-to-x*) si nevyhnutne nevyžaduje úplne novú infraštruktúru. Ide skôr o rozumné využitie existujúcich technológií a v prípade potreby o ich modernizáciu a posilnenie⁽³⁾. V mnohých členských štátoch mala na infraštruktúru negatívny vplyv politika úsporných opatrení. Pri modernizácii a rozširovaní infraštruktúry je dôležitým aspektom efektívnosť nákladov, ale musí ísť aj o vytváranie kvalitných pracovných miest. Na základe týchto skutočností by Komisia mala zvážiť, či by podpora aplikácií využívajúcich premenu energie na iné zdroje aspoň v krátkodobom až strednodobom horizonte nemala závisieť od využitia existujúcej infraštruktúry, aby sa najskôr využil potenciál, ktorý je možné zúžitkovať pri najmenšom úsilí. Na základe toho vyvoláva jednostranné zameranie oznámenia na zdroje na mori otázky.

3.10. Aj keď sa v oznámení spomína digitalizácia, nezaznamenáva sa jej skutočný potenciál. Inteligentné siete, ktoré vysielajú účastníkom trhu špecifické signály, a tým takisto zvyšujú inteligentnosť trhov, sú pre efektívne a bezpečné dodávky energie nevyhnutné. Pokiaľ budú účastníkom trhu k dispozícii správne informácie o digitálnych aplikáciách, môžu elektrické vozidlá, najmä tie s možnosťou energetického prepojenia vozidla a siete (*vehicles-to-grid*), tepelné čerpadlá alebo systémy na skladovanie vodíka poskytovať dôležité systémové služby a odľahčovať sieť. Umelá inteligencia, strojové učenie a automatizácia procesov spotreby energie, či už na úrovni domácností alebo priemyslu, pozdvihnú možnosti presúvania zariadenia na novú úroveň a pomôžu im s integráciou do virtuálnych elektrární.

3.11. V oznámení sa napokon ignoruje mnoho aspektov, ktoré boli pre Komisiu dôležité v predchádzajúcich oznámeniach, napríklad v oznámení o strategickom rámci energetickej únie, alebo už platia v európskych právnych predpisoch ako súčasť balíka opatrení v oblasti čistej energie – týka sa to aktívneho spotrebiteľa podľa smernice (EÚ) 2019/944 o vnútornom trhu s elektrinou, ktorý by mal prísť na všetky príslušné trhy s elektrinou. Táto myšlienka nehrá v oznámení žiadnu úlohu – podobne ani činnosti samovýrobcov alebo komunít občanov vyrábajúcich energiu, ako sú kodifikované v smernici (EÚ) 2018/2001 o energii z obnoviteľných zdrojov. Vyhlásenie „Ústrednú rolu v integrácii systému zohrávajú občania. Znamená to, že by sa mali podieľať na tom, ako bude vyzeráť vykonávanie tejto stratégie.“ je pohodlné, ak je jediným konkrétnym opatrením informačná kampaň.

3.12. EHSV už pri niekoľkých príležitostiach poukázal na to, že v mnohých členských štátoch existujú značné prekážky, ktoré *de facto* bránia účasti občanov. Je o to nepochopiteľnejšie, že v oznámení sa tento problém ignoruje. Ďalšie ciele, ktoré boli zdôraznené na podobných miestach a v oznámení sa ignorujú, sú: zníženie závislosti od dovozu energie, posilnenie regionálnych hospodárskych cyklov, vytváranie spravodlivých a kvalitných pracovných miest atď. Toto sú kritériá, ktoré je potrebné zohľadniť pri navrhovaní energetickej integrácie s cieľom zabezpečiť, aby sa určité technologické možnosti javili oproti iným ako výhodnejšie. Komisia by sa mala tiež usilovať zabezpečiť, aby aj tretie krajiny zohľadnili tieto aspekty vo svojich energetických politikách. Aj v tejto súvislosti by mohli byť strategickou možnosťou dane na hraniciach.

⁽³⁾ Jeden príklad: Hoci fosílny plyn bude zohrávať čoraz obmedzenejšiu úlohu, existujúce plynárenské siete by sa mohli využívať alebo spoločne využívať pre „ekologický plyn“ alebo vodík.

3.13. Pokiaľ ide o prepojenie sektorov, existuje nespočetné množstvo príležitostí, aby sa z občanov stali „hráči“, ktorí môžu byť sami aktívni a mať z toho úžitok. Uvedieme jeden príklad: za priemerných podmienok dodávajú najnovšie veterné turbíny dostatok elektriny na pokrytie potrieb asi 7 000 elektrických vozidiel. S investičnými nákladmi menej ako 10 miliónov eur má veľký zmysel podporovať „veterné turbíny občanov ako regionálne nabíjacie stanice“. Prístupy, ktoré by mimoriadne zvýšili akceptáciu zo strany verejnosti, a to aj preto, že by výrazne znížili náklady pre občanov a mali pozitívny vplyv na regionálnu ekonomiku, však v predloženom oznámení ani len nenájdeme.

3.14. Aby ľudia mohli mať úžitok z integrácie systému, musia sa posilniť práva spotrebiteľov. Musia sa vzťahovať na výrobu-spotrebu, ako aj na klasickú úlohu spotrebiteľa. V oznámení vystupujú občania len ako zákazníci či spotrebiteľia, ktorým by sa mali poskytovať iba kvalifikovanejšie informácie. To je pre EHSV naozaj sklamaním, okrem iného aj vzhľadom na príslušby týkajúce sa európskej energetickej únie.

3.15. V abstraktnom zmysle Komisia uznáva potrebu konať v oblasti práv spotrebiteľov v plynárenskom sektore a v sektore diaľkového vykurovania, no jediným oznámeným kľúčovým opatrením na rok 2021 je posilnenie postavenia odberateľov plynu v rámci nového právneho rámca pre plynárenský sektor. Pre sektor miestneho a diaľkového vykurovania neexistujú konkrétne opatrenia, hoci práve v tejto oblasti sú práva spotrebiteľov vymedzené zreteľne horšie ako v sektore elektrickej energie a v plynárenskom sektore. V kontexte zachovania integrácie existujúceho systému však možno predpokladať ďalšie liberalizačné kroky v sektore vykurovania.

3.16. V tejto súvislosti EHSV pripomína svoj postoj, že je potrebné bezpodmienečne zabrániť dvojúrovňovému energetickému spoločstvu (*). Nemôže sa stať, že z energetickej transformácie budú mať úžitok len finančne a technicky dobre vybavené domácnosti a že všetky ostatné domácnosti budú musieť znášať náklady. Potrebne sú skôr konkrétne opatrenia proti energetickej chudobe na vnútroštátnej aj európskej úrovni. Medzi ne patrí lepší prístup domácností trpiacich energetickou chudobou k podpore na sanáciu v oblasti vykurovania alebo výmenu vykurovacích systémov, záväzné základné modely dodávok a všeobecné ochranné opatrenia pre spotrebiteľov v energetickom sektore napríklad pred nadmernými poplatkami za elektrické siete a zneužívaním monopolov.

4. Konkrétne pripomienky

Obehovejší energetický systém

4.1. EHSV už predstavil vo svojom stanovisku z vlastnej iniciatívy TEN/660 koncepciu obehového energetického systému a uvítal by, keby Komisia túto koncepciu prijala.

4.2. Tento výraz by sa však nemal vzťahovať len na úsporu energie a energetickú efektívnosť, ako to bolo v oznámení, ale všeobecnejšie na energetické toky. To je zvlášť dôležité pre rýchlu integráciu energetického systému v miestnom kontexte, teda na mieste konečnej spotreby.

4.3. EHSV víta vyhlásenie Komisie, že preskúma faktory primárnej energie. Už dnes je zrejmé, že súčasná prax v mnohých členských štátoch stavia aplikácie využívajúce prebytočnú energiu na výrobu tepla a takisto aj biopalív do horšej pozície. Malo by sa tiež zvážiť zreteľné zosúladenie faktorov primárnej energie s emisiami CO₂.

4.4. Presadzovanie zásady „prvoradosti energetickej efektívnosti“, ktorá je uvedená ako kľúčové opatrenie v bode 3.1 oznámenia, by mohli byť cestou k vyšším cenám energie. Pritom je však potrebné venovať pozornosť zraniteľným spotrebiteľom energie a zabrániť zvyšovaniu energetickej chudoby. Výbor opakovane vyzýval na vypracovanie stratégií na tento účel a takisto predložil konkrétne návrhy (pozri napríklad SC/53). Tento aspekt je dôležitý najmä, no nielen pre veľký počet občanov vo východnej Európe a pre transformujúce sa regióny. Na dosiahnutie cieľov vysokej efektívnosti sú preto potrebné regionálne diferencované prístupy.

Rýchlejšia elektrifikácia dopytu po energii

4.5. Prístup Komisie je správny – elektrifikácia sektorov vykurovania a mobility je najlepším prístupom k integrácii systému. Aby to bolo v súlade s cieľom klimatickej neutrality, je potrebné rýchle zavádzanie energie z obnoviteľných zdrojov, ktoré však zodpovedá potrebám.

(*) Pozri Ú. v. EÚ C 429, 11.12.2020, s. 85.

4.6. Bolo by žiaduce, aby Komisia objasnila, čo to konkrétne znamená pre požadovanú revíziu smernice (EÚ) 2018/2001 o energii z obnoviteľných zdrojov. EHSV sa domnieva, že načrtnuté ciele rozšírenia sú príliš obmedzené.

4.7. V bode 3.2 oznámenia sa jasne uvádza zameranie na veternú energiu na mori. Fotovoltika a veterná energia na pevnine sa vôbec nespomínajú. To je nepochopiteľné. V týchto oblastiach, ako sa uvádza v bode 3.7 tohto stanoviska, sa potenciál integrácie systému totiž dá využiť rýchlo a efektívne, zatiaľ čo veterná energia na mori na výrobu vodíka si vyžaduje obrovské investície do energetickej infraštruktúry. Komisii sa preto odporúča, aby sa pri stanovovaní priorít svojich opatrení riadila zásadou „najdôležitejšie najprv“.

Úloha vodíka

4.8. Je pravda, že vodík bude nevyhnutným prvkom v klimaticky neutrálnom energetickom mixe. Vodík bude nevyhnutný najmä v troch oblastiach, keď priama elektrifikácia dosiahne svoje limity:

- na dlhodobé uskladnenie elektriny na preklenutie poklesu, teda období bez dostatočného slnečného žiarenia a vetra,
- ako palivo v leteckej a lodnej doprave a v niekoľkých osobitných prípadoch aj v cestnej nákladnej doprave, ako aj v určitých menej špecifických oblastiach verejnej dopravy,
- na určité priemyselné procesy.

4.9. Výroba vodíka je však drahá a spája sa s veľkými energetickými stratami. V oznámení by sa preto malo objasniť, že vodík môže byť alternatívou len vtedy, ak nie sú technicky možné priame vykurovanie alebo elektrifikácia (alebo sú možné len pri podstatne vyšších nákladoch).

Tvorba trhu a otvorenosť trhov

4.10. Prísne zameranie na centrálny veľkoobchodný trh, ktoré možno pozorovať v mnohých členských štátoch, bráni v mnohých prípadoch integrácii energetického systému. Z technického hľadiska (z hľadiska zníženia zaťaženia elektrickej siete) a z ekonomického hľadiska (z hľadiska nákladovej efektívnosti) môže byť oveľa rozumnejšie využívať prebytočnú elektrickú energiu vyrobenú na miestnej úrovni na účely mobility alebo na vykurovanie, ktoré zároveň predstavujú miestny dopyt po elektrickej energii. Takejto priamej integrácii rôznych energetických odvetví na rovnakom mieste, najlepšie so zapojením etablovaných podnikov verejných a komunálnych služieb s ich udržateľnými sieťami, často bránia centrálny veľkoobchodné trhy.

4.11. Skutočnosť, že Komisia neberie do úvahy, že výlučné zameranie na niekoľko centrálnych veľkoobchodných trhov s elektrinou bráni integrácii systému, je o to zarážajúcejšia, že v platných legislatívnych textoch sú iné formy obchodu už uvedené a uznané. Napríklad v smernici (EÚ) 2019/944 o vnútornom trhu s elektrinou sa aktívnym spotrebiteľom výslovne uznáva právo na partnerské obchodovanie a spoločné využívanie energie v rámci občianskych energetických spoločenstiev. V oboch prípadoch ide o formy, ktoré umožňujú občanom, ale aj malým a stredným podnikom a obciam veľmi efektívne podporovať integráciu systému priamo na mieste. Oznámenie Komisie je preto v tejto súvislosti sklamaním. Na žiadnom mieste sa totiž nevysvetľuje, ako by mal byť navrhnutý trh, aby spotrebiteľia mohli zohrávať túto úlohu.

Integrovaná energetická infraštruktúra

4.12. Závazok k holistickému plánovaniu infraštruktúry je vítaný, keďže možno očakávať významné investičné potreby, ktoré by sa mohli riešiť prostredníctvom celoeurópskeho finančného rámca. Tu je však dôležité zahrnúť existujúcu infraštruktúru, jej optimalizáciu a rozšírenie, pokiaľ ide o možnosti výroby energie a štruktúry spotreby vrátane flexibilizácie spotreby, a zvážiť, aké interakcie existujú medzi štruktúrami trhu alebo obchodnými štruktúrami a infraštruktúrou. Komisia tieto požiadavky neuvádza.

4.13. V tejto súvislosti opomína skutočnosť, že infraštruktúra určuje, ktoré technológie by sa mali prednostne využívať – t. j. tie, ktoré za inak rovnakých okolností (*ceteris paribus*) najlepšie využívajú existujúcu infraštruktúru.

V Bruseli 27. januára 2021

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG
